

Nr 112

Utlåtande i anledning av väckt motion om ersättning till parkettläggaren S. E. V. Jansson för skada uppkommen under militärtjänstgöring.

I en inom andra kammaren av herr *Lundberg* väckt motion (II: 18) har hemställts, att riksdagen måtte besluta, att enligt de normer, som gäller för ersättning från 1950 års militärsättningsförordning, till parkettläggaren värnpliktige 285-47-38 Sune Evert Vilhelm Jansson, Uppsala, endera från riksförsäkringsanstalten eller från det under tolfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. skall utbetalas ersättning för skada uppkommen under militärtjänstgöring.

Till stöd för ifrågavarande förslag anföres i motionen följande.

Under militärtjänst 24 augusti till 4 oktober 1952 ådrog sig parkettläggaren vpl 285-47-38 Sune Evert Vilhelm Jansson, Uppsala, en svår ögonskada. Trots att skadan uppenbarligen uppkommit under militärtjänst har riksförsäkringsanstalten avslagit Janssons framställning om ersättning under hans ca 12 månaders sjukdomstid, och försäkringsrådet har fastställt detta beslut.

Vid inskrivningen till denna repetitionstjänst väjdade Jansson om uppskov, då han under tiden 15 maj till 15 juni varit sjukskriven för regnbåghinneinflammation och av sjukhusläkaren uppmanats till viss försiktighet. Hans begäran avslogs av militärläkaren, som förklarade, att han var fullt frisk. Efter en veckas påfrestande tjänstgöring, vari ingick transport å öppet bilflak, etc., förnyades begäran om uppskov, och vid detta tillfälle ställde Jansson till militärläkaren dr Kindstrand frågan: »Vad händer om jag skulle bli oförmögen till tjänst och arbete på grund av eventuell ögonskada?» Han fick då ett bryskt svar och en förklaring, att det behövde han inte ängslas för, ty kronan lämnade ersättning med hänsyn till den civila inkomsten — cirka 15 000 kr. 1951 — genom riksförsäkringsanstalten, och läkaren förklarade, att Jansson var fullt frisk, men gav rådet att Jansson å »Tempo» skulle kunna inköpa ett par solglasögon för 50 öre. Transporter å öppna bilflak, cykelåkning i regn, tältslagning i mörker etc. ingick i Janssons fortsatta tjänstgöring. Vid tältslagning i mörker den 19 september 1952 fick han ett slag av en grankvist mot högra ögat. När det återstod ungefär en vecka av tjänstgöringen mörknade det för höger öga, och Jansson fick remiss till akademiska sjukhuset, där han den 1 oktober 1952 intogs å ögonklinikern för vård av näthinneavlossning i höger öga, och sjukdomstillståndet varade fram till den 8 oktober 1953.

Skadan anmäldes till riksförsäkringsanstalten i oktober 1952, och ur läkarutlåtande och intyg kan bl. a. anföras. Riksförsäkringsanstaltens läkare docent Kornerup ställde i ett yttrande den 14 november 1952 diagnosen nät-

hinneavlossning i högra ögat och yttrade: »Det är ingalunda uteslutet, att slaget mot höger öga den 19 september kan ha vållat avlossningen. Den har med all sannolikhet intet med den tidigare iriten att göra.» I förnyat yttrande den 21 november anses tillståndet efter militärtjänstgöringen vara en följd av den första näthinneavlossningen. Professor Gunnar von Bahr vid ögonkliniken i Uppsala anför bl. a. i ett intyg den 18 april 1953:

»Sjukdomstillståndet är sålunda till sin natur oklart och på grund av sin ovanliga karaktär mycket svårbedömt.

Uppenbart är, att sjukdomen yppats under militärtjänst, då han vid undersökning vid dennas början icke företett tecken på pågående ögonsjukdom. Samband med det uppgivna, uppenbarligen mycket lindriga traumat mot ögat den 19 september 1952 är icke sannolikt, då Jansson icke företer för traumatisk avlossning karakteristisk hålbildning. För samband med den tidigare regnbågshinneinflammationen i båda ögonen i maj—juni 1952 finnes intet bevis. Nämnvärd irisretning har senare icke förekommit i ögonen. Även om det kan ifrågasättas, att såväl irisretning som exsudation från åderhinnan kunna ha någon gemensam orsak, kan det enligt min mening icke göras gällande, att sådan finnes, när ingen sådan kunnat påvisas.

Militärtjänsten har för Jansson förorsakat för honom ovanliga fysiska påfrestningar av olika slag. Andra förhållanden, som kunnat påverka hans hälsotillstånd under tiden för denna, äro icke kända. Jag finner det därför skäligt att Janssons ögonsjukdom, som yppats under militärtjänst, även anses som sannolikt orsakad av denna.»

Även docent Granström konstaterar, att näthinneavlossningen yppats under militärtjänst och att »avlossningen kan vara en följd av den uppgivna skadan den 19 september 1952».

Riksförsäkringsanstaltens beslut meddelades 25 november 1952 och löd: »Riksförsäkringsanstalten har till prövning förehåft frågan, huruvida ersättning skulle kunna tillerkännas Eder jämlikt bestämmelserna i 1950 års militärsättningsförordning för näthinneavlossning i högra ögat.

Härvid har Riksförsäkringsanstalten funnit någon ersättning jämlikt omnämnda förordning icke kunnat tillerkännas Eder, enär skälig anledning finnes att antaga, att sjukdomens framträdande föranletts av annan orsak än Eder militärtjänstgöring och att denna icke väsentligen bidragit därtill.»

Vilken annan orsak (den måste väl ligga på det medicinska området och undgått alla läkarna) som åsyftas lämnas ingen upplysning om; inte heller delges den juridiska innebörden i uttrycket »väsentligen bidragit därtill».

Riksförsäkringsanstaltens beslut delgavs Jansson under tid då han vistades å sjukhus, där han var ålagd absolut stillhet i sängläge och förbundna ögon, och verkställdes av polisman, som även avfattade ett överklagande till försäkringsrådet, som i svar den 21 juni 1954 meddelade att »Försäkringsrådet finner ej skäl göra ändring i överklagade beslutet», och därmed grusades alla förväntningar om ersättning för sjukdom och förlorad arbetsförtjänst.

Janssons sjukdom varade från 1 oktober 1952 till 8 oktober 1953, och den krävde vid olika tillfällen längre sjukhusvistelse. Under viss tid krävdes absolut stillaliggande sängläge med förbundna ögon; han genomgick bl. a. två operationer — diatermikoagulationer på ögats yta för att söka fastlösa näthinnan; Jansson hade vård- och försörjningsplikt till två barn; han fick själv söka anskaffa medel för sjukvård och övriga kostnader etc.

Även om socialvården måste anlitas medförde allt detta mycket stora psykiska och fysiska lidanden och påfrestningar, orsakade av en skada som yppats under militärtjänst, vilken påtvungits honom trots energiska försök att få uppskov.

Enligt läkarnas samstämmiga yttrande var Jansson fullt frisk när han påbörjade militärtjänstgöringen. På grund av den övervunna regnbågshinneinflammationen före tjänstgöringen vädjade Jansson ändock till militärläkaren om uppskov, för att ingen som helst risk för ett återfall skulle uppkomma. Jansson blev då bryskt avvisad med att han var fullt frisk och att riksförsäkringsanstalten skulle betala ersättning om sjukdom uppstod. Under dessa förhållanden skulle Jansson möjligen ytterligare kunnat tillgripa vägran att infinna sig till militärtjänst, men då både militärläkaren och andra ansåg, att han var fullt frisk, torde väl en sådan vägran medfört straffpåföljd, när en inkallelse till militärtjänst är tvingande. Konsekvenserna av riksförsäkringsanstaltens tolkning av 1950 års författning skulle då föra till att möjligheter för en inkallad att vägra inställa sig till tjänstgöring skulle införas i lag och att denna vägran skulle kunna ske trots läkares och myndighets utlåtande, såvida risk för hälsa och ekonomisk skada föreläge. Vart konsekvenserna av en sådan uppmjukning skulle föra är för lekmannen svårbedömt.

Då läkarna anser Janssons sjukdom vara mycket ovanlig och svårbedömd men anser det fastslaget, att skadan yppats och ögonskadan sannolikt orsakats under militärtjänstgöring, borde ändock detta vara avgörande vid ett bedömande av skadeersättningen. Detta trots det juridiska bedömandet, att det inte finns skälig anledning antaga att sjukdomen förorsakats av militärtjänstgöring och att denna icke väsentligen bidragit därtill.

Starka skäl talar för att Jansson är berättigad till ersättning enligt bestämmelserna i 1950 års militärsättningsförordning; i varje fall torde detta vara överensstämmande med förordningens andemening. Riksdagen borde därför söka lindra den ekonomiska och psykiska skada, som Jansson utan eget förvållande åsamkats genom sin militärtjänstgöring. Om detta efter ett riksdagsbeslut kan ske genom riksförsäkringsanstalten eller om ersättning skall utgå från det under tolfte huvudtiteln uppförda förslagsanslaget »Diverse pensioner och understöd m. m.» torde lämpligen prövas av vederbörande riksdagsutskott, till vilket motionen remitteras.

Utskottet. Av handlingarna i förevarande ärende inhämtas, att de läkare, som utlåtit sig rörande den ögonsjukdom som yppats under Janssons militärtjänstgöring, uttalat stor osäkerhet rörande sjukdomsorsaken. Riksförsäkringsanstaltens vederbörande läkare, docenten T. G. Kornerup, har emellertid funnit det ingalunda uteslutet, att det slag mot höger öga som inträffade den 19 september 1952 kan ha vållat näthinneavlossningen; samme läkare uttalar vidare att näthinneavlossningen med all sannolikhet inte haft något samband med den ögonsjukdom, irit, varav Jansson före inryckningen till militärtjänst lidit, men från vilken han vid tiden för inryckningen varit återställd. Professor G. von Bahr vid ögonkliniken i Uppsala har för sin del funnit skäligt att näthinneavlossningen, som yppats under militärtjänstgöringen, även anses som sannolikt orsakad av denna.

Docenten K. O. Granström åter har i utlåtande till försäkringsrådet som sin åsikt uttalat, att det vore osannolikt att sjukdomen orsakats av militärtjänsten, men tillägger att fallet ifråga är egendomligt och svårbedömt samt sjukdomens orsak helt okänd.

För egen del finner utskottet mot bakgrunden av vad i ärendet förekommit det inte kunna med säkerhet uteslutas, att näthinneavlossningen våldats av militärtjänstgöringen. Med hänsyn härtill finner utskottet skäligt, att Jansson beredes ersättning som om 1950 års militärsättningsförordning varit i förevarande fall tillämplig. Såvitt handlingarna utvisar, har Jansson på grund av ifrågavarande sjukdom varit intagen för vård å ögonkliniken i Uppsala följande tider, nämligen den 1—den 24 oktober samt den 27 oktober—den 15 november 1952, den 5 januari—den 3 februari, den 3—den 23 mars, den 9 juni—den 18 juli samt den 17 augusti—den 8 oktober 1953. Det vill förefalla, som om Jansson under de mellan sjukhusvistelserna fallande perioderna varit arbetsoförmögen, i varje fall såvitt rör tiden den 15 november 1952—den 5 januari 1953. Under tidsperioderna den 23 mars—den 9 juni och den 18 juli—den 17 augusti 1953 har Jansson varit ordinerad stillhet; under båda dessa perioder har han drabbats av recidiv. Efter den 8 oktober 1953 synes Jansson ha varit återställd från sin sjukdom.

Aberopande det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må, i anledning av motionen II: 18, medgiva att till Sune Evert Vilhelm Jansson i Uppsala må på grund av i ärendet omnämnd sjukdom från anslaget till Diverse pensioner och understöd m. m. utbetalas ersättning, som om 1950 års militärsättningsförordning varit tillämplig.

Stockholm den 29 april 1955

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Närvarande: se under utlåtandet nr 108.